

Å tøyne grenser

<<Det var lenge siden Nick hadde stirret ned i en elv og sett ørret. De var veldig tilfredsstillende.>>

**Ernest Hemingway,
<<BIG TWO-HEARTED RIVER>> (1925)**

Det var midten av mai og over tyve grader i luften. Alle gikk rundt og snakket om den rekordtidlige våren. Bjerketrærne i Birkelunden hadde forlenget fått på seg sommerantrekket, uterestaurantene var fulle av bleike og glade mennesker, og jeg hadde fått maur i buksa. Jeg klarte ikke å sitte stille. Hver dag var plutselig blitt en potensiell fiskedag.

Jeg hadde riktignok vært et par turer i Østmarka, men det teller liksom ikke. Det var deilig å komme i gang igjen, bevarer, men Østmarka i mai har sine klare begrensninger. Grønmo søppelfylling lukter sikkert mindre jævlig nå enn for tjue år siden, men det er fortsatt ikke noe stort utgangspunkt for en koselig tur i skogen. Dessuten er ørreten i Østmarka bemerkelsesverdig lite vakvillig. Fin-fine fjærmyggklekkinger, som andre steder avstedkommer ville vakorgier tidlig på sesongen, lokker ofte ikke en eneste fisk til overflaten. Stor fisk i vakker natur som ikke vil vake, er på en måte greit. Under tvil. Liten fisk like ved Grønmo søppelfylling som ikke vil vake – det er ikke greit.

For meg kommer ikke sesongen skikkelig i gang før jeg står ved bredden av en av mine kjære østlandselver. Jeg må ha rennende vann. Hvorfor, vet jeg ikke. Det har sikkert noe med sex å gjøre. For meg er i alle fall vann og elv to vidt forskjellige ting. Vann er stillestående, dødt og uoversiktlig. Fisken er alltid utenfor kastehold og det blåser. Elv er harmoni, friskhet, variasjon, nye sjanser og oversikt. Elv er vakkert. Og man skal satse på det vakre. Problemet med å være dedikert elvefisker, er at fisket sjelden blir skikkelig bra før godt ut i juni. Og 20. september er det ugjenkallelig slutt. Det betyr at hele sesongen er tre måneder lang. Latterlig kort, spør du meg. Derfor tøyner vi grensene.

20. mai er tidlig for å dra på fisketur på fjellet. Ekstremt tidlig. Hvis man ikke skal pilke, da. Vi skulle fiske med flue i elv. Helst tørrflue. Jeg visste at det var et skudd i mørke, men gledet meg som en hund. Det hadde tross alt vært en unormalt tidlig vår, og en gang måtte være den første gangen i historien at det var bra fiske i Sleppeelva i midten av mai. Jeg hadde glemt eller fortrent at jeg tenkte nøyaktig det samme i fjor. Og rent fiskemessig hadde fjorårsturen vært en katastrofe. Som året før der igjen. Det er nok riktigere å si at jeg egentlig var fullstendig klar over katastrofepotensialet, men at jeg bevisst valgte å bagatellisere det, skyve det bort.

På alle andre områder i livet er jeg en uhelbredelig pessimist. Alt går nok rett vest. Før eller siden. Antakelig ganske snart. Men når det gjelder fluefiske, er optimismen grenseløs. Selv om absolutt all erfaring tilsier at fisket blir ræva, så nekter jeg konsekvent å tro det før jeg ser det. Mens jeg på alle andre felt må ned i kjelleren både titt og ofte for å hente styrke til å være noe som minner

om positiv, går det helt av seg selv når det dreier seg om å fiske med flue. Optimismen renner formelig over.

Bestevennen min, Axel L, er etter hvert blitt en fornuftig mann. Han liker ikke håpløse prosjekter. Han er voksen nå, og vil utnytte de hardt opparbeidede feriedagene sine på en skikkelig måte. Dessuten mener han bestemt at man bør lære av sine feil. All tidligere erfaring tilsa at Sleppelva i mai var feil. Men i tillegg til å være en voksen, rasjonell fyr er Axel fortsatt fluefisker. Vinteren hadde vært veldig lang. Axel nølte ikke et sekund da jeg ringte og spurte om han ville være med.

Lite her i verden kan måle seg med sesongens første biltur oppover Gudbrandsdalen. Den gamle Saaben var fylt til randen av en blanding av genuin lettelse og søt forventning. Vi hadde overlevd nok en grusom vinter med fiskespill, torskefiske og fluebinding. Nå kunne livet så smått begynne igjen. Vi hadde sint 80-tallsrock på spilleren, det var burger på Lillehammer og skolebrød på Skjåk. Ingenting i hele verden betydde noe som helst. Vær og føreforhold kan kanskje ta fra oss fisket, men ingenting kan ta fra oss gleden og forventningene. Det er ubeskrivelig deilig å legge alt det uvesentlige bak seg, og bare gjør det man har lyst til å gjøre hele tiden. Fluefiske framstår som noe overjordisk fantastisk. Det er vanskelig å sette fingeren på akkurat *hva* det er som er så fantastisk, men det er kanskje nettopp det som er så deilig – den intuitive følelsen av at dette er helt riktig. Og vi føler akkurat det samme. Tror jeg, da. Vi snakker jo ikke så mye om følelser. Men jeg mistenker at vi begge føler ganske mye. Jeg gjør i hvert fall det. Jeg forestiller meg at vi er enige i at det ikke er noe mål i seg selv å løpe rundt og fortelle alle andre om hva man føler til enhver tid. Ikke bare risikerer du å være minst like forvirret etterpå, men plutselig vet alle andre også hvor forvirret du er.

Bilturen oppover dalen fortøner seg som et eneste langt, perfekt stripefritt flyt. Dette blir utrolig kult – helt til det motsatte er bevist. Og det blir det som regel – før eller siden – men dritten sitter alltid med bevisbyrden.

Vi hadde aldri dratt *så* tidlig til Sleppelva før, og vi trodde vi var forberedt på det meste. Men da vi kom opp på fjellet, var det snø overalt. Ikke enkelte snøflekker, men rett og slett *snø!* Høye brøytekanter og is på vannene. Omtrent som Nordmarka i mars. Det var vi *ikke* forberedt på. Det virket umiddelbart som en ganske dum idé frivillig å oppsøke snøen nå som den endelig var borte i byen. Men helvete heller. Vi var der.

Som regel bor vi i telt når vi fisker i Sleppelva. Det er noe eget ved å skli ned i Igloo-twin-soveposen sammen med en god venn og sovne til bruset fra elva, våkne til fuglekvitter, stikke hodet ut av teltåpningen og begynne å se etter vak umiddelbart. Men nå var vi nesten voksne – iallfall fysisk og i antall år – og var lystne på litt komfort. Dessuten var det snø, og det begynte å bli mørkt. Så vi tok inn på det høyfjellshotellet vi ellers alltid bare kjører rett forbi, mens vi snakker nedsettende om alle turistidiotene som bor der. Nå var vi blitt som dem. Det er fort gjort. Jeg opplever det å bli voksen som en nesten umerkelig, trinnavis prosess. Innstilling og vaner endrer seg sakte og subtilt. Men av og til får det helt klare, konkrete utslag. Plutselig gjør eller sier man ting som feier all tvil til side og får en til å innse at: <<jo da, jeg er visst blitt litt eldre>>. Vi trakk nattluene godt nedover øra og krøp under dyna med hver vår varmeflaske.

Morgenen etter våknet vi til det samme unormalt varme været. Fortsatt full sommer i midten av mai. Vindstille og sol. Perfekte fiskeforhold. Vi kjørte i oss en kjapp frokost før vi smøg oss ned i vadebuksene, monterte stengene og trasket på råttan snø ned til elva. Vi var iallfall alene. Det falt oss ikke inn at det betydde at ingen andre var like dumme som oss.

På lav vannstand er Sleppelva akkurat passe stor. For stor til at man kan krysse den hvor som helst, men samtidig liten nok til at den kan krysses enkelte steder. Sleppelva er en liten stor elv – eller en stor liten elv. Alt var optimalt. Jeg ville være fornøyd med langt mindre. Bare å se og høre rennende vann med sola i pannen følte som en gave.

Sleppelva er – som de fleste andre elver på Østlandet – regulert, og vannstanden er stabil og lav hele vinteren og våren. Om sommeren derimot, er Sleppelva et usikkert prosjekt. Kraftselskapet slipper på og holder igjen vann etter sitt eget forgodtbefinnende, og man vet aldri hva som venter en. En gang sto jeg dypt konsentrert og med vann til skrittet og fisket på en ganske liten fisk. Plutselig begynte det å sildre vann nedi vadebuksene. Elva hadde steget en halv meter på fem minutter. Nå er ikke elva stor nok til at det kan oppstå livstruende situasjoner, men fisket ødelegges fort. Ørreten liker ikke plutselige og voldsomme variasjoner i vannstanden. Det gjør for så vidt ikke jeg heller.

Men reguleringen har ikke bare negative konsekvenser. Hadde det ikke vært for demningen, ville det for eksempel ikke vært mulig å fiske der i mai. Reguleringen gjør nemlig at vannet rett nedenfor demningen holder 2-3 plussgrader hele vinteren gjennom. Resultatet er at elva aldri fryser til, og det gjør igjen at fisken er sånn noenlunde i aktivitet hele året. Hvilke konsekvenser det faktisk har, vet man ikke sikkert. Av uforståelige grunner er ikke forskning på ørret så høyt prioritert i Norge. Men det gjør i hvert fall at vi kan fiske der tidlig, og det er vel sannsynlig at fisken vokser litt raskere siden den automatisk spiser mer i vinterhalvåret. Dette blir ren spekulasjon – og det er nettopp det fluefiske til syvende og sist handler om.

Men selv om elva var åpen, og det i teorien bør kunne være brukbart fiske der tidlig, så var vi enige om at vi ikke ventet oss noe som helst. Sånn rent fiskemessig. Og det var ikke så farlig. Den største tilfredsstillelsen lå i vissheten om at en lang fluefiskesesong sto for døren. Dette var bare begynnelsen på noe endeløst og nydelig. Men skulle det slumpe til å vake en fisk, så kunne vi alltid kaste på den. Selvfølgelig gikk egentlig begge to med et intenst – og ikke fullstendig uberettiget – håp om fjærmyggklekking og vakende fisk. En fyr vi begge kjenner, som er omtrent så troverdig som det er mulig å bli som fluefisker, hadde hatt fantastisk myggfiske her på samme tid i fjor. Visstnok. Men ingen av oss nevnte det.

Det første vi gjorde, var å ta temperaturen i vannet. Termometeret viste fire grader. Én grad mindre enn vi hadde håpet. Det var nesten ikke fjærmygg å se. En og annen kom seilende nedover, men det var ikke nok til at man kunne kalle det en fjærmyggklekking. Men det gjorde ikke noe. Det var fortsatt tidlig på dagen. Dessuten ventet vi oss jo ingenting. Vi satt oss ned i det delvis uttørrede elveleiet og snakket om hvor deilig det var bare å være der. Mens vennene våre satt i bar overkropp på Herregårdskroa og ventet på kelneren, satt vi i en snøfonn på fjellet og ventet på mygg. Vi nistret på elva. Skannet systematisk opp og ned, sa ikke stort. Vi bare var der. Og det var ikke noen som helst tvil om at antall fjærmygg på overflaten økte.

- Det er en god del fjærmygg på vannet.
 - Ja, mer enn nok til at det kunne vaket.
 - Jeg fatter ikke at det ikke vaker!
- Enig. Det er helt ufattelig.

Vi syns det er like fordømt merkelig hver eneste gang: Det klekker, men fisken reagerer ikke. Og vi er helt ute av stand til å se at det faktisk er det som er regelen, ikke unntaket. At det klekker uten at det vaker, skjer hver dag. Det er helt normalt. Ørreten tar noe sånt som nitti prosent av føden sin under overflaten. Vi har lest det hundre ganger. Vi har opplevd det tusen ganger. Vi bare nekter å innse det. Når det ikke klekker, drømmer vi om at det skal begynne å klekke – for da begynner jo fisken å vake! Men det stemmer ikke. Fisken begynner å vake *av og til*. Det er like vanlig at den *ikke* begynner å vake selv om den klekker. Men det forholder vi oss ikke til. Vi trenger noe konkret å drømme om. Så lurte vi oss selv opp i stry med viten og vilje. Vi vil nemlig så intenst at det vi bruker så mye tid på, skal være noe fantastisk. Det må være en slags forsvarsmekanisme. Vi kan bare ikke innrømme overfor oss selv og andre hvor mye dødtid og mørkaforhold vi opplever som fluefiskere. Da ville det framstå som det komplette idioti å bruke så mye tid på det. Derfor siler vi informasjon. Vi tegner et rosenrødt bilde av fluefiske. Vi lyver systematisk til oss selv og til andre. Bevisst og ubevisst.

<<Det er helt vanvittig at det ikke vaker.>>

Mens vi satt der som to digre spørsmålstegn, la jeg merke til noe relativt stort som kom flytende nedover elva mot der vi satt. <<Steinflue,>> tenkte jeg i mitt stille sinn. Steinfluene er de første av de større insektene som klekker om våren. Men jeg har aldri opplevd at fisken bryr seg noe særlig om de voksne individene. I allfall ikke i Sleppelva. Det er sjelden mengder av dem, og de klekker ved å krabbe opp på steiner langs bredden. Steinfluenymfer er derimot populært i ørretkretser. Men vil man imitere dem, må man under overflaten. Der er det mørkt, kaldt og uoversiktlig. Vi ville ha lys og varme. Etter hvert som klumpen nærmet seg, så jeg hva det var. Vakkert kneisende, småhoppende med vingene i en deilig symmetrisk V – det var årets første døgnflue! Jeg vadet ut på lette bein og fikk lirket den inn i akvariehåven. Det var det nydeligste eksemplaret av en *Baetis rhodani* jeg noensinne hadde sett. Perfekt proporsjonert med nydelige haler og intense, vakre øyne. Like etter kom en til seilende, og så enda en. Det var uvirkelig. *Rhodani*-klekking på snaufjellet i midten av mai! Fisken viste ikke noen som helst form for interesse for de vakre skapningene. Men det var ikke så farlig. Det var *rhodani*-klekking på snaufjellet i midten av mai! Herre min hatt. Fire grader i vannet!

Vi ruslet nedover langs elva. Ivrig speidende etter vak nå. Vi satte oss ned på en diger stein ved en lang, stilleflytende kulp. Jeg fulgte en *rhodani* med øynene over femti meter. Den ble ikke tatt. Jeg ville ikke ødelegge den gode stemningen, så jeg ventet minst fem minutter før jeg sa det:

- Jævlig rart at det ikke vaker.
- Helt utrolig, sa Axel.

Det ble lenger og lenger mellom døgnfluene. Ti minutter senere glimret de helt og holdent med sitt fravær. Klekkingen hadde vart i nøyaktig 45 minutter. Ytterst sparsom og veldig kort, og ikke kraftig nok til å pirre fisken. Til gjengjeld la jeg merke til at det var blitt langt flere fjærmygg på vannet.

Ganske voldsomme mengder, faktisk. Men når fisken ikke hadde steget til døgnfluene, ville den neppe stige til de betydelig mindre myggene. Vi slentret videre nedstrøms. Bare for å se litt. Vi satt oss ved en ny, fin kulp. Jeg fulgte en bitte liten fjærmygg med øynene et godt stykke nedover. Plutselig forsvant den i en rolig virvel. Det tok meg et par sekunder å skjønne hva det faktisk var jeg hadde sett. Det tok meg ytterligere to sekunder å skjønne hvor fantastisk det var. En skygge hadde steget helt rolig opp fra elvebunnen og snasket i seg den lille fjærmyggen på overflaten. Vakringene bredte seg utover som i sakte film.

Årets første vak i elv!

Vi var ikke noen ynkelige, overivrige nerder likevel! Det var fisk oppe!

Fisken var dessuten stor. Og så var den helt steady. Oppe hvert tjuende sekund. Den rullet helt rolig. Først snuten, så ryggen, så den arrogant viftende halen. Fisken var nok godt over kiloen. Kanskje 1,5. Det så ut som den tok tørre fjærmygg.

Elva var maks åtte meter bred der fisken vaket, og den sto helt inntil land på vår side. Psykisk sterke Axel slo meg lekende lett i Stein, saks, papir, og gjorde seg klar til å snike seg i posisjon. Han hadde liten lyst til å skremme fisken. Han hadde egentlig bare to alternativer:

1. Ta den rett oppstrøms fra vår side (tradisjonelt og engelsk).
2. Krysse elva og ta den <<på tvers og ned>> fra den andre siden (moderne og amerikansk).

Axel valgte å krysse elva. Han er en forbausende moderne fyr når det kommer til stykket. Det skulle vise seg å være et dumt valg. Da han omsider kom i posisjon på den andre siden, hadde fisken sluttet å vake. Det var like mye fjærmygg på vannet fortsatt, men møkkafisken hadde bestemt seg – som store ørreter ofte gjør – for å slutte å vake. Den kan ha blitt skremt, den kan ha blitt mett, den kan ha byttet diett. Det vil vi aldri noen gang få vite.

Myggklekkingen dabbet av – sakte, men sikkert. Vi så ikke noen flere fisker. Vi ruslet opp til bilen, delte den siste kaffeskvetten, skled ut av vaderne og demonterte stengene. Vi hadde ikke fått en eneste fisk. Likevel hadde jeg en varm og deilig følelse i kroppen. Det så ut som om Axel også hadde det, selv om han ikke sa noe. Han virket fornøyd. Jeg var i hvert fall fornøyd. Om ti dager var det juni.